

Vihar Mechwart körül

Avárosfalon túl működő egykori Klemm féle téglavetőüzem helyét mára körülöleli – szinte fojtogatja – a világvárossá cseperedett Budapest forgataga. A KSH központi épülete mögötti közel 18 ezer négyzetméteres park szigetként ékelődik a Margit körút, a Keleti Károly utca és a Bimbó út felől hömpölygő gépkocsi áradatba. A hívogató hársak, vadgesztenyefák, tölgyek és kőrisek s a védelem alatt álló öreg császárfaszelíd susogással várja az enyhet keresőket.

A gyár gödreinek elegyengetése a budai körút kialakításának kezdetével esett egybe. Az így kapott területet 1897-ben parkosította a főváros. A kis sétautakkal szabdalt, padokkal tarkított területet hamar megszerette a környék lakossága. Nem zavarta különösképpen az sem, hogy a parkot jóideig elfeledték hivatalos névvel ellátni. A köznyelv ugyan Statisztika Parkként tisztelte, ezzel azonban csak ideig-óráig tudta féken tartani a minden talpalatnyi helyet elkeresztelni szándékozó Fővárosi Közmunkák Tanácsa (FKT) éberségét. A közterületek elnevezése ugyanis e testületnek volt a kiváltsága. Ők döntöttek úgy 1914-ben, hogy a parkot azontúl *Mechwart térnek* fogják hívni. Gyanútlanágukban nem is sejtették, mekkora vihart kavarnak határozatukkal.

Úgy gondolták, hogy a téren álló Mechwart-szobor elég alapot ad szavazataiknak. Az Alkotmány, a Szabadpolgár és a nagytekintélyű Budai Napló is – eltérő vérmérsékletüknek megfelelően – heves kritikával élt a döntnökökkel szemben. A Magyar Mérnök- és Építészegylet kezdeményezésére hozták létre a Mechwart-szoboralapot, hogy a közeli Ganz Gyár naggyá tevőjének emléket állítsanak. A bajorországi Schweinfurtból származó gépészmérnök 1859-ben lépett a budai gyár alkalmazottai közé. Tíz év múltán már igazgatója, 1874-től 1889-ig pedig vezérigazgatója a cégnek. 1878-ban ő alapította meg a később világhírré szert tevő Ganz Villamos Osztályt is. A gőzmozgató, a kéregöntésű hengergyékek és a petróleumüzemű szántógép nemzetközi hírnevét is megalapozta. 1907 júniusában halt meg. A szoborbizottság az összejtött több mint 61 ezer koronányi adományból Stróbl Alajos szobrászt és Alpár Ignác építést, a városligeti Vajdahunyadvára megálmodóját bízta meg a szobor, illetve a talapzat elkészítésével. Stróbl ekkor már túl volt a Múzeumkert Arany János szoborcsoportjának, Semmelweis, Károlyi Sándor, Vajda János és – a később hadiemi lékként szolgáló – Géniusz-szobrának megalkotásán is.

Az emlékmű leleplezésére 1913. november 16-án került sor. A ruszicai márványból faragott Mechwart-mellszobrot két bronzból öntött munkás, valamint egy mérnökember alakja fogta körül. A kompozíciót Bárczy István polgármester vette át a székesfőváros nagyközönsége számára.

A szoboregyütttest a II. világháborúban találat érte;

csak az egyik mellékalak maradt ép, melyet az Öntödei Múzeum előtt állítottak fel. Ez a torzó ihlette aztán Illyés Gyula *Egy mellékalakra* című versét. Erre a szoborra gondoltak 1914-ben a névadók, mielőtt a támadások keresztüztüzebe kerültek. A sajtó egy része azt is tudni vélte, hogy a Budapesten élő németesség és a hozzájuk csatlakozott németajkúak indítottak mozgalmat, fejtettek ki nyomást a döntéshozókra. „Az FKT hebehurgya meggondolatlansággal és a törzsmagyar lakosság iránti tapintatlansággal teljesítette a nem eléggé indokolható kívánságot” – írta az egyik lap. A nemzeti érzelmű budapestiek túlfűtött nacionalizmustól vezérelve beadványokat és cikkeket írtak, ki mindenki érdemesebből nem emlékeztek még meg az utcatáblákon. Mechwart legfőbb bűnéül azt rótták fel, hogy nem asszimilálódott, „élete végéig fajnémet maradt, úgynevezett hochdeutsch, aki éppen úgy nem csinált ebből titkot magának, ahogy ezt mi nem hánytuk soha a szemére, mert elismertük, hogy a maga szakismeretével igyekszik a magyar gépiparnak becsületet szerezni, ahol megjelent” – írta az egyik röpirat, felróva azt is, hogy a szoboravatáskor egy német egyesületi szónok azzal hergelte a megjelent magyarokat, hogy egy németnek kellett idejönni, megteremteni a magyar gépipart. A kritikus szerint a hírnévhez az ott dolgozó magyarok legalább ily mértékben hozzájárultak. A Statisztikai Hivatal is csatlakozott a tiltakozókhoz. Érvül hozták fel, hogy nyomtatványaikat szertepostázva „külföldön azt a hiedelmet terjesztették: kiemelkedő, jeles férfiakban olyan szegények volnánk, hogy még az utcáinkat és tereinket is tisztán idegen származású emberek neveivel vagyunk kénytelenek megtölteni”. Az FKT – történetében először – meghátrált. Visszavonta rendeletét. Meg sem próbált bizonykodni, mint a helyi németek, hogy Mechwart magyar érzelmeiért magyar nemességet kapott (belecskai előnévvel), s hogy számos magyar célú alapítványt támogatott életében igen komoly összegekkel. S végül is valóban a magyar ügyet virágoztatta fel.

Egy világháborút kellett elveszteni s egy trianoni traumát átélni, hogy elcsituljanak a kedélyek. 1926-ban újra – immár vihar nélkül – Mechwart tér lett a park neve, a Hivatal előtti részt azonban nem foglalták a tér területébe. Ma már senki sem emlékszik a személyeskedésig fajuló vitára. Kései elégtételnek hat, hogy a II. kerület német kisebbségi önkormányzata tavaly az 1954-ben újra parkosított, 1974-ben szökőkúttal ellátott és a tér névadójának Kocsis András által faragott mellszobrával díszített téren, a II. kerületi Önkormányzat Mechwart téri épületében tehette le hivatali esküjét.

Hegedűs Sándor
A **Budai Polgár**
című lapból